

Україна докладляє зусиль для диверсифікації своїх торгових відносин, шукаючи партнерства за межами своїх традиційних ринків, щоб зменшити залежність і вразливість [2]. Крім того, країна прагне покращити свою інфраструктуру, логістику та політику, пов'язану з торгівлею, щоб сприяти збільшенню світової торгівлі. Економічні реформи та ініціативи щодо покращення бізнес-середовища тривали, щоб залучити більше іноземних інвестицій і стимулювати зростання торгівлі [3].

Отже, складний аналіз аграрного сектора України підкреслює його ключову роль в національній економіці, водночас висвітлюючи різноманітні виклики та багатообіцяючі можливості. Зайнятість та експортний потенціал в країні є очевидним, але такі перешкоди, як роздробленість власності на землю, недоліки інфраструктури, фінансові обмеження та проблеми з навколишнім середовищем перешкоджають його повному потенціалу аграрного сектору економіки.

Список використаних джерел:

1. Кульганік О.М. Сучасні процеси міжнародної торгівлі України в умовах глобалізації. Ефективна економіка. 2019. № 10. URL: [http://www.economy.nayka.com.ua/? op=1&z=7347](http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7347).
2. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2022 році. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e8551533-1004-4210-9980-a3a50e134096&tag=InformatsiinoanalitichniMateriali>
3. Харчук О.Г. Міжнародна торгівля України: стан та перспективи розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Економіка і управління*. 2019. № 4. С. 7-11.
4. Grynko T., Hviniashvili T. Innovative strategies of business entities staff management. *Управління розвитком суб'єктів підприємництва в умовах викликів XXI століття: Колективна монографія: за заг. ред. Т.В. Гринько*. Дніпро: Біла К.О., 2019. С. 174-203.

Потик Г. І., канд. екон. наук Кучеренко С. К.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

В умовах повномасштабної війни, розв'язаної країною-агресором проти України, українські підприємства стикаються з безпрецедентними викликами. Адаптація до турбулентного середовища стає не просто необхідністю, а й питанням виживання. Водночас, саме в таких складних умовах виникає потреба в чітко окресленому стратегічному баченні майбутнього.

Стратегія розвитку підприємства – це не просто набір декларативних цілей. Це чітко продуманий план дій, що ґрунтується на глибокому аналізі конкурентного середовища, ресурсного потенціалу та кадрового забезпечення. Вона визначає пріоритетні напрямки розвитку, окреслює етапи та строки реалізації поставлених завдань.

Кадрова політика відіграє ключову роль у втіленні стратегії в життя. Підбір кваліфікованих кадрів, їхнє постійне навчання та мотивація до продуктивної праці – це запорука успішного функціонування будь-якого підприємства [2].

Функціональна стратегія розвитку – це дорожня карта, що веде підприємство до поставлених цілей. Вона допомагає сфокусувати зусилля на пріоритетних завданнях, оптимізувати ресурси та мінімізувати ризики. Завдяки чітко окресленому плану дій, підприємство може швидше та ефективніше досягати бажаних результатів, навіть в умовах нестабільності та невизначеності.

Важливо підкреслити, що стратегія розвитку – це не статичний документ. Вона має постійно оновлюватися та адаптуватися до мінливих умов ринку. Лише за умови динамічного розвитку та гнучкої реакції на зовнішні виклики українські підприємства зможуть не лише вистояти у цій жорстокій війні, але й стати потужними та конкурентоспроможними на світовому ринку [1].

Сучасні реалії ставлять перед державою гостру потребу у наповненні бюджету. Це питання першорядної ваги, адже від нього залежить обороноздатність країни та можливість виконувати всі її функції. Відомо, що основу бюджету складають податкові надходження від суб'єктів господарювання, зокрема підприємств. Для забезпечення економічного розвитку та відродження промисловості України необхідне вдосконалення методів організації виробництва та управління трудовими ресурсами. Досягти цього можна лише через впровадження передових технологій та використання європейського досвіду.

Використання європейського досвіду може включати:

- 1) запровадження європейських стандартів якості;
- 2) удосконалення системи підготовки кадрів;
- 3) створення сприятливих умов для ведення бізнесу;
- 4) залучення інвестицій [3].

При цьому слід враховувати, що рушієм економічного прогресу є людський фактор. Економіка будь-якої країни нерозривно пов'язана з людським ресурсом.

Саме люди з їх знаннями, навичками, мотивацією та працелюбністю стають провідною силою розвитку та ключовим елементом продуктивних сил. Взаємозв'язок між добробутом населення, конкурентоспроможністю економіки та якістю трудового потенціалу очевидний: чим вище рівень освіти, підготовки та мотивації людей, тим кращі перспективи має країна [6].

Дослідження потенціалу підприємств підкреслюють критичну важливість якісної підготовки трудових ресурсів. Інвестиції в освіту, розвиток навичок та мотивацію персоналу дають відчутну віддачу у вигляді підвищення продуктивності, інновацій та конкурентоспроможності [4]. Отже, людина – це не просто фактор виробництва, а основа, на якій будується економічне процвітання. Підтримка та розвиток людського потенціалу – це інвестиція в майбутнє, яка гарантує стійке зростання та добробут суспільства.

За різними оцінками, чисельність населення країни наразі становить від 28 до 32 мільйонів людей, що на 10-15 мільйонів менше, ніж до 24 лютого 2022 року, – зазначає в коментарі виданню «Заборона» президент Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування Василь Воскобойник. Такий стрімкий спад населення є критичним показником, адже не вистачає робочої сили для підтримки економіки [5]. В Україні спостерігається дефіцит кадрів у всіх галузях, наголошує радник Конфедерації роботодавців України Родіон Колишко. За його словами, рівень забезпечення працівниками становить менше 80% від потреби. Загалом, втрати трудового потенціалу за 2022-2023 роки оцінюються в діапазоні від 7 до 15%. «До великої війни у виробництві національного продукту було залучено 10-11 мільйонів працівників. Ми втратили від 700 тисяч до 1,5 мільйона або й більше. Наскільки це критично? В Україні працевлаштованих людей приблизно на 2 мільйони менше, ніж пенсіонерів, утримуваних з їхніх податків. Плюс понад мільйон людей, які залучені до посилення обороноздатності країни, чиє забезпечення не покривається західною допомогою» [5].

Це створює ряд проблем для економіки:

1. Зменшення податкових надходжень. Це може призвести до скорочення бюджетних видатків на освіту, охорону здоров'я та інші важливі для суспільства сфери.

2. Зростання дефіциту бюджету. Уряд буде змушений більше позичати, що може призвести до зростання боргу та інфляції.

3. Нестача робочої сили. Це може стримувати економічне зростання.

Означена проблема є критичною для нашої країни. Для її вирішення Василь Воскобойник [4] пропонує:

1. Сприяти поверненню людей з-за кордону. Це допоможе збільшити працездатне населення та податкові надходження.

2. Підтримувати малий та середній бізнес. Ці підприємства створюють більшість нових робочих місць.

3. Інвестувати в освіту та перепідготовку кадрів. Це допоможе людям отримати нові навички та знайти роботу.

Також Василь Воскобойник називає три фактори, які будуть стимулювати українців повертатися в Україну:

1) безпека,

2) наявність роботи,

3) гідні проти європейських зарплати та житло [5].

Отже, людський капітал стає ключовим фактором розвитку економіки. Саме люди, їхні знання, навички, мотивація та працьовитість визначають продуктивність сил та, як наслідок, добробут країни. Впровадження передових технологій та європейського досвіду – це шлях до модернізації української економіки, покращення добробуту українців та забезпечення стійкого розвитку країни. Українські підприємства, які зможуть успішно адаптуватися до нових реалій та переосмислити свою стратегію розвитку, матимуть всі шанси не лише вижити, але й процвітати в повоєнний час. Спільними зусиллями ми зможемо зробити Україну успішною та процвітаючою країною!

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва О., Пілецька С., Лістрова М. Формування конкурентної стратегії підприємства в системі антикризового управління. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-35>.
2. Бугайчук В., Кривульський Є., Глюза К. Формування стратегії розвитку підприємства в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-81>.

3. Волобуєв М. Відродження промисловості України шляхом удосконалення управління трудовими ресурсами та організації виробництва через впровадження передових технологій. *Тенденції та перспективи розвитку економіки України в умовах сучасних викликів*: матеріали XV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 19-20 квіт. 2023 р. Черкаси : ЧДБК, 2023. С. 12-14.
4. Воскобойник В.В., Воскобойник Д.В. Тенденції міжнародної трудової міграції в умовах інтелектуалізації світогосподарського розвитку та цифровізації економіки. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2021. Вип. 22. С. 43-50.
5. Гудкова С. Мільйони поїхали назавжди, вдома тисячі гинуть на фронті й у тилу. Хто працюватиме в Україні під час війни та після: непопулярні рішення. URL: <https://zaborona.com/hto-praczuvatyme-v-ukrayini-pid-chas-vijny-ta-pislya/>.
6. Черьомухіна О., Чалюк Ю. Ринок праці під час війни: стан та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-24>.
7. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З. Методологічні підходи до класифікації змін на підприємствах. *Бізнес Інформ*. 2015. № 11 (454). С. 39-44.

Д-р екон. наук Семенча І. Є., Івакін С. Л.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Воєнна економіка вносить істотні корективи в нормальне функціонування економіки, безпосередньо впливаючи на діяльність підприємств. Воєнний стан значно підвищує рівень економічної невизначеності, вимагаючи від фінансових керівників компаній швидкої адаптації до змін і коригування стратегічних і тактичних планів. Компанії можуть зіткнутися з необхідністю швидкої переорієнтації виробництва на виробництво товарів військового призначення або товар затребуваний на ринку в нових умовах. Питання щодо фінансового управління підприємством в умовах воєнної економіки вивчало багато вчених, наприклад, Костенко Ю.О. [1], Короленко О.Б. [1], Москвін Б.Ю. [2], Бегун С. [3], Ватченко Б.С. [4], Шаранов Р.С. [4], Кононенко Г. [5] та інші.

Мета даного огляду полягає в визначенні теоретичних аспектів щодо особливостей фінансового управління підприємством в умовах воєнної економіки. Фінансове управління в умовах військової економіки вимагає гнучкості, високої адаптивності та творчих підходів до вирішення завдань управління бізнесом. Для отримання найбільш повних даних щодо фінансового управління підприємства